

Зяблицька Н.В., студентка
магістратури НАВС

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ПРАВИЛ І ПРИЙОМІВ ТЛУМАЧЕННЯ ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Неправильне тлумачення або таке, яке здійснене не за відповідними правилами, не має права на використання. Дійсно, якщо під час тлумачення не керуватися загальним принципом: якщо твердження логічно необхідне, то воно істинне, а керуватись правилами тлумачення, то користь від нього буде беззаперечною.

Як зазначено у філософській енциклопедії, правило – в найпростіших випадках це речення виду: (при якихось умовах) дозволяється (чи вимагається) здійснити (чи не здійснити) таке (дії чи бездіяльність). Ці найпростіші правила, або приписи, називаються, відповідно, дозволами або вимогами (наказами); вимоги не вчиняти дії називаються заборонами цієї дії. Складні правила утворюються шляхом тих чи інших приписів, які застосовуються до інших приписів або їх списків.

На думку юристів, правила – різновид підзаконних нормативно-правових актів, які приймаються (затверджуються) в установленому порядку компетентними державними органами або посадовими особами з метою встановлення єдиного порядку організації здійснення певної діяльності чи окремих дій, єдиних вимог до поведінки учасників правовідносин у відповідній сфері.

Таким чином різноманітні види діяльності будуються на основі закріплених на відповідному рівні правил, що ж до такої діяльності як тлумачення, зокрема системного тлумачення кримінального закону, то тут відсутні будь-які закріплені правила. Правозастосувач у даному випадку радше керується правилами логіки або інтуїцією під час тлумачення кримінального закону, що не може підтримуватися науковцями.

З огляду на особливості системного тлумачення закону про кримінальну відповідальність, вплив на нього законів формальної логіки та тісного зв'язку із іншими способами тлумачення вважаємо за необхідне виокремити такі види правил системного тлумачення закону про кримінальну відповідальність:

- правила, які впливають із системних та системоутворюючих зв'язків кримінального закону,

- правила, які впливають із використання законів формальної логіки у системному тлумаченні кримінального закону,

- правила, які впливають із співвідношення тлумачення з іншими способами тлумачення кримінального закону.

Окрім наявності правил системного тлумачення кримінального закону, істотною ознакою такого способу тлумачення є наявність притаманних йому прийомів. Як відомо, прийом – це спосіб виконання або здійснення чого-небудь; метод дослідження, вивчення чого-небудь.

Аналіз поглядів різних дослідників з даного приводу, щодо системи закону про кримінальну відповідальність та законодавства загалом дав підстави сформулювати такі прийоми системного способу тлумачення:

1) встановлення місця норми в системі кримінального закону – під час даного прийому правозастосувач встановлює, до якої частини КК, інституту кримінального закону належить норма, що потребує тлумачення. Необхідність використання даного прийому пояснюється потребою врахування структури кримінального закону. Адже норми Загальної частини КК України, як відомо, мають загальний характер і можуть перебувати у зв'язку із будь-якою структурною складовою Особливої частини; найтісніші зв'язки певного інституту кримінального закону можуть знаходитись у межах самого інституту тощо;

2) встановлення інших норм, які перебувають у взаємозв'язку із нормою, що потребує тлумачення, на основі

системоутворюючих зв'язків. Будь-який нормативно-правовий акт, у тому числі і кримінальний закон, має свою структуру. Крім цього, ще однією властивістю кримінального закону є те, що він є системою. Існування системи обумовлюється існуванням системоутворюючих зв'язків. Законодавець розмістив норми кримінального закону у його структурних частинах з огляду на ряд обставин: технічні особливості КК; коло відносин, які вони регулюють або охороняють; функції, які вони виконують та ін. із врахуванням зв'язків, які наявні всередині кримінального закону як системи;

3) встановлення інших норм, які перебувають у взаємозв'язку із нормою, що потребує тлумачення, на основі системних зв'язків. Окрім системоутворюючих зв'язків кримінального закону, які ще можна назвати внутрішніми, кримінальний закон має і зовнішні зв'язки, оскільки він є структурною частиною більшої системи – системи законодавства. Структурні частини кримінального закону або його приписи перебувають у зв'язках із структурними частинами законодавства і формуються із врахуванням кола суспільних відносин, які вони регулюють;

4) встановлення юридичної сили всіх норм, які перебувають у зв'язку із нормою, що потребує тлумачення. Без встановлення юридичної сили норм, які перебувають у зв'язку із нормою, що потребує тлумачення, немає можливості обґрунтувати використання тої чи іншої норми під час тлумачення;

5) зіставлення, порівняння і розмежування норм, які перебувають у зв'язку із нормою, що потребує тлумачення. Використовуючи цей прийом правозастосувач має можливість виявити чи реально із використанням певних зв'язків витлумачити норму, що потребує тлумачення; зрозуміти, чи повною мірою здійснене тлумачення, чи виникає необхідність у застосуванні додаткових прийомів або способів тлумачення. Крім цього, виникає можливість встановлення протиріч або суперечностей між нормами однієї чи різних юридичних сил.

Таким чином, лише встановлення норм, які перебувають у зв'язку з приписом кримінального закону під час його системного тлумачення, ще не дає підстав для негайного їх використання у цьому тлумаченні. Тому, якщо і є системний зв'язок між приписом кримінального закону та нормативно-правовим актом, використовувати його слід, лише ретельно проаналізувавши таку можливість.

Комарницький М.М., здобувач
кафедри кримінального права НАВС

СУСПІЛЬНА НЕБЕЗПЕКА ПОСЯГАНЬ НА ОСІБ ТА ЇХ БЛИЗЬКИХ РОДИЧІВ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ СЛУЖБОВОГО ЧИ ГРОМАДСЬКОГО ОБОВ'ЯЗКУ

Кримінальна відповідальність за злочини проти осіб чи їх близьких родичів у зв'язку з виконанням ними свого службового чи громадського обов'язку передбачена різними нормами закону про кримінальну відповідальність. Така ознака неодноразово використовується законодавцем і включена не тільки як основна в окремих складах злочинів (ст.ст. 112, 157, 342-350, 352, 376-379, 397-400, 443 КК України), але й як кваліфікуюча (п. 8 ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 296 КК України). Крім того вказана обставина виступає не тільки як інструмент в руках законодавця (закріплена як ознака складу злочину), але й як інструмент в руках суду (є обтяжуючою обставиною, яка враховується при призначенні покарання (п.4 ч.1. ст. 67 КК України)).

Така велика кількість кримінально-правових норм закону про кримінальну відповідальність, яка по суті враховує в конструкції одну й ту ж саму ознаку, хоча і в різних значеннях, яка підвищує суспільну небезпечність діяння та посилює відповідальність, але в багатьох випадках має різні характеристики, з одного боку дає можливість об'єктивно